

VSDT(b)P Kunda organisatsiooni tegevusest 1917. ja 1918. aastal

2.

avaldati 31. augustil järgmine üleskutse:

«Meil on vallanõukogu valimised pühapäeval 3. sept. Valimised on vallamajas ning valimiste erakomisjonis, Kunda tsemendivabriku juures olevas Baroboli kuuris. Töölise ja väikemaapidajate nimekiri on nr. 1 all üles seatud. Selles nimekirjas seisavad paremad töörahva kasude kaitsjad. Sellepärast paneme teile, kehvena klassi liikmetele südame peale: minige kõik ühelmeelset valimis- kasti juurde ja hääletage ainult töörahva nimekirja nr. 1 eest!»

Kui valimistepäeva õhtul kokkuvõtet olid tehtud, selgus, et töörahva esindajad said suure enamuse — 25 saadikukohast 20.

Edaspidi läks olukord Kundas üha kriitilisemaks. Oktoobrikuus oli tehase päevakorral massiline tööliste vallandamine. Ja vallandada tahtis tehase juhtkond muidugi kõige aktiivsemaid, revolutsioonilise meelsusega töölisi.

26. oktoobril tõusid Kundas teated sotsialistliku revolutsiooni puhkemisest Petrogradis. Otsekohe tuli kokku VSDT(b)P Kunda organisatsiooni büroo, kus seda küsimust arutati. Järgmisel päeval tulid punalippudega välja kõik töölised. Üheskoos mindi Tööliiskuri, kuhu kutsuti ka administratsiooni esindajad. Koosolekul teatati, et tööliste vallandamise otsus loetakse kehtetuks.

Nii algas Kundas praktiliselt töörahva võimu periood.

4. novembril toimus taas tsemenditöötajate üldkoosolek. Seekord arutati ja otsustati ülimalt tähtsaid küsimusi: valiti viielikmeline sõja-revolutsioonikomitee, moodustati Punakaardi üksus ja tribunal. Punakaartlasi oli Kundas 100 ümber.

12.—14. novembrini toimusid Vene Asutava Kogu valimised. Eestis sai valimistel kindla esikoha bolševike nimekiri. Suur oli bolševike edu ka Kundas, kus 1146 hääletamas käinud inimesest 941 ehk 82,1% hääletas bolševike kandidaatide poolt.

Alice TISLER

See näitab kujukalt, kui suur oli bolševike mõju ja populaarsus Kundas.

1917. aasta detsembris kujunes Rakveres olukord, kus bolševiseerunud töörahva nõukogu kõrval jätkas ikka veel eksisteerimist kodanlik maakonnavalitsus. Siinsed bolševikud ja väikesearvuline Punakaardi üksus ei olnud suutelised maakonnavalitsust kukutama. Appi tulid taas Kunda ja Aseri bolševikud. Leopold Linderi ja Vassilj Bautsi juhtimisel koondati õõl vastu 13. detsembril Rakverre arvukas Kunda ja Aseri Punakaardi üksus. Järgmisel päeval võeti maakonnaavalitsus üle. Kogu maakonnas hakkas kehtima nõukogude ainuvõim.

Aktiivselt jätkas VSDT(b)P Kunda organisatsioon tegutsemist ka 1918. aasta alguses. 12. jaanuaril 1918 võttis parteiorganisatsiooni üldkoosolek vastu järgmise resolutsiooni:

«Meie tööliste partei liikmed tõstame valjemad protestid vabriku valitsuse teguviisi peale, kes omavoliliselt vabriku seisma pani ilma tööliste komiteele teadustamata ja leiame, et see kuritahtlik töö on, mille all töölised kannatada saavad, Nõuame palga välja maksmist, kes selle läbi kannatada said. Kui veel niisugune asi kordub, siis tunnustavad V.S.T.P. liikmed seda kui tahtliliseks teoks ja kaotavad sealjuures oma suu-

remeelsuse ja sunnivad teid oma kuritegevust lõpetama ja sunnivad teid korra juurde tagasi tulema.

See aeg on juba möödas kus vabriku valitsus oma pead talitas, nüüd on tarvilik töolistest valitud komitee näpunäidete järel talitada ja rahvaga rehkendada, kelle käes täielik võim on.»

1918. aasta jaanuaris oli kõikjal käimas Eesti Asutava Kogu valimiskampaania. Bolševik saadikukandidaatide seas oli ka Mihkel Sipria Kundast. Kui aga avastati balti-saksa parunite ja eesti kodanluse vandenõu, mille eesmärgiks oli nõukogude võimu kukutamine 15. veebruaril, Asutava Kogu kokkutuleku päeval, pani Eestimaa Nõukogu Täitevkomitee valimised seisma. Veebruaris 1918 alustasid pealetungi Eesti mandrile Saksa imperialistide sõjajõud. Arevad kuuldused sellest tõusid peagi ka Kundas. Nüüd sõitsid bolševikud Sipria ja Võrno Tallinnasse, kust teid teatav olukorras kohta rindel. Kunda punakaartlased seadsid end lahinguväemäe ja valmistusid Tallinna sõjakuks.

Sündmused arenesid aga rindel nii kiiresti, et mõistest kookadada Punakaarti Tallinna teel loobuda. 26. veebruaril varuhomikul lahkusid punakaartlased ja teised aktiivsemad bolševikud Kundast ning siirdusid Petrogradi. Samal päeval tõusid siemaile Saksa okupatsiooniväed

Üks suuremaid kundalaste ettevõtmisi 1917. aasta suvel oli 2. juulil korraldatud rahukoosolek ja pidu. Koosolekul olid külalistena Henrik Suur ja Alice Tisler Tallinnast.

Kunda oli Alice Tisleri sünni- ja lapsepõlvkodu. A. Tisler sündis Kunda külje all Kuura külas 4. augustil 1893. a. Kui Alice oli 13-aastane, kolis Tislerite pere Raudkatkule. Siin maja nr. 2 pisikeses toas elas ta koos isa-ema ja viie õe-vennaga kuni 1910. aastani, mil siirdus Tallinna. Töötades laevaehitustehases, puutus ta kokku bolševikega, tutvus marksistliku kirjandusega. 1916. aastal astus ta VSDT(b)P-sse. 1917. aastal sai Alice Tislerist üks bolševike Tallinna organisatsiooni tublimaid tegevliikmeid, hea propagandist ja organisator. Ta käis kõnelemas ja töölisi organiseerimas paljudes Eestimaa paikades.

Kundas kõnelesid Alice Tisler ja Henrik Suuder 2. juuli rahukoosolekul mõned poliitilised olukorrad, võitlustest töö ja vabariigi vahel, meätööhäda organiseerimisest. Toimepandud laenus andis 33 rubla ja 67 kopeikat, mis otsestati kulutada töörahva paremaks organiseerimiseks.

Õhtul kell 8 algas pidu. Kasuga kannistatud tööliskuuri rahvasi tulvil. See oli Kunesimese kord, kus töölised pidada pidu päris omaette, vabrikuvallitsuse kontrollilimata.

17. aasta sügise poole, pätt Tallinnas toimunud ülemaailset maataameste konverentsi hakati kõikjal vallavolikogude ümber valima. Teatavasti Kunda töölisasulal selles veel omavalitsus, administratsioonil allus see Kunda-Malla valitsusele. Nii oli ka vallavolikogu ümbervalimisel Kundas tav sõna öelda tsemenditöölisele. Bolševike juhtimisel valimiste eel tõsiselt selgitus-ajalehes «Maataamees»